

Graddy Boven

De Allerheiligenbaai, overwinningsroes en eeuwige glorie

Op 15 november 1628 loopt het gehavende jacht van schipper Salomon Willemsz., de Ooievaar, de haven van Rotterdam binnen met het nieuws dat Piet Hein een zilvervloot veroverd heeft. De Ooievaar heeft een kistje bij zich waarin verzegelde brieven zitten. Op 10 januari 1629 bereikt Piet Hein met de scheepsruimen vol met Spaanse goederen de haven van Hellevoetsluis. De ontvangst is warm en groots. Hij is volledig verrast en ondergaat de feestelijkheden gelaten. Mannen, vrouwen en kinderen staan aan de kant en juichen hem uitbundig toe.

Fig. 1: (linkerpagina)
Piet Hein (1577-1629).
Olieverf op paneel. Uit
het atelier van Jan Dae-
men Cool (1589-1660),
1629. Collectie Rijksmuseum

Fig. 2: (links)
Hendrick Cornelisz. Lonck (1568-1638). Gravure en ets door Ignatius Lux (1659-1713). Collectie Rijksmuseum

Fig. 3: (midden)
Witte Corneliszoon de With (1599-1658). Ingekleurd steendruk door Pieter Wilhelmus van de Weijer (1816-1880) naar het schilderij van Herman ten Kate (1822-1891). Uit: *Neêrlands roem. Galerij van beroemde Nederlanders uit het tijdvak van Frederik Hendrik* door

Jacob van Lennep (1774-1853). Uitgegeven door L. E. Bosch en zoon in Utrecht, 1858.

Particuliere collectie

De zilvervloot tegemoet

Op 13 april 1628 ligt de vloot onder bevel van kapitein-generaal Piet Hein met admiraal Hendrick Cornelisz. Lonck aan zijn zijde gereed om uit te varen. Zij hebben de opdracht gekregen in de West een Spaanse zilvervloot te veroveren. Piet Hein gaat aan boord van zijn vlaggenschip *Amsterdam* en treft daar de gedreven, talentvolle, heethoofdige en ruwe Witte Cornelisz. de With aan die kapitein van het schip is. Ondanks zijn moeilijke karakter is de 29-jarige De With een trouw verdediger van zijn vaderland. Iemand op wie gebouwd kan worden. Een driftige gek, maar in de grond van zijn hart een goed mens. Lonck, een kundig, rustige en zeer ervaren zeeofficier, krijgt de *Hollandse Tuin* toegewezen en viceadmi-

raal Joost (Joos) van Trappen Banckert bevindt zich aan boord van de *Neptunus*. De *Utrecht*, *Hollandia*, *Gelderland*, *Provincie Utrecht*, *Witte Leeuw*, *Zwarte Leeuw*, *Vergulde Valk*, *Rode Leeuw*, *Haarlem*, *Pinas*, *Tijger*, *Gouden Zon*, *Dordrecht*, *Monnickendam*, *Griffioen* en *Gouden Leeuw* volgen daarna. Tot slot maken de jachten *Muiden*, *Naarden*, *Eenhoorn*, *Zwarte Ruiter*, *Langebark*, *Postpaard*, *Oud-Vlissingen*, *Tijger*, *Ooievaar*, *Dolfijn* en *Vos* de vloot compleet. Op 20 mei 1628 vaart Piet Hein met een deel van zijn schepen via Texel naar open zee en op 22 mei sluiten ter hoogte van De Wielingen de Rotterdamse schepen aan. Het Zeeuwse eskader is vooralsnog in geen velden of wegen te bekennen. Zij zullen zich pas later in het Caraïbisch gebied bij de vloot voegen.

Fig. 4:
Joost (Joos) van Trappen Banckert (1597-1647). Gravure en ets door Cornelis van Dalen (1602-1665). Collectie Rijksmuseum

Fig. 5:
Het uitzeilen van de Spaanse vloot uit de haven van Havana. Pen en penseel door Bonaventura Peeters (1648-1702).
Collectie Rijksmuseum

Fig. 6:
Filips IV (1605-1665).
Gravure door Paulus Pontius (1603-1658) naar Peter Paul Rubens (1577-1640).
Collectie Rijksmuseum

Het veroveren van een Spaanse zilvervloot. Het klinkt zo romantisch. Zilvervloeten bestaan uit schepen die in de zestiende- en zeventiende eeuw jaarlijks de opbrengst aan goud en zilver uit de mijnen van Zuid-Amerika (zilvermijnen in Peru, Chili en Mexico) naar Spanje vervoeren. Sinds de toepassing van het proces van amalgamatie (oplossen in kwik) is het beter mogelijk om edelmetaal af te scheiden, waardoor de opbrengsten uit de mijnen enorm stijgen. Elk jaar zeilen twee Spaanse vloeten naar Zuid-Amerikaanse wateren. Een zilvervloot bestaat uit twaalf galjoenen die verdeeld zijn in vier smaldelen. De Terra Firma vloot vaart in de maand april naar het vasteland van Zuid-Amerika en gaat in hetzelfde jaar weer terug. De Sint Jans vloot (Nieuw-Spanje vloot) zeilt in juni uit en gaat naar Honduras en Veracruz in Mexico (Nieuw-Spanje) om zilver te halen. De vloot wacht daar het juiste seizoen af en vaart dan in het volgende jaar weer terug. De Terra Firma vloot doet eerst Cartagena op de noordkust van Colombia aan en zeilt van daaruit door naar Portobello op de kust van Panama. In Portobello wordt de kostbare lading vanuit de mijnen op de ruggen van lastdieren aangevoerd. Daar gaat het de scheepsruimen in, waarna naar Cartagena wordt gevaren. In juli zet de vloot

koers naar Havana (Cuba), waar zij ter hoogte van Kaap San Antonio de Sint Jans vloot van het jaar daarvoor weer ontmoet. Uiterlijk 31 augustus wordt dan vanuit Havana gezamenlijk de thuisreis naar Spanje aanvaard. Piet Hein zal enkel de Sint Jans vloot veroveren en krijgt daarmee dus niet de volledige Spaanse zilvervloot in zijn bezit.

Op het moment van uitvaren weet Piet Hein dat de Spanjaarden op de hoogte zijn dat een Nederlandse vloot onderweg is om in de buurt van Baia acties uit te voeren. Op 22 mei schrijft de Spaanse koning Filips IV aan landvoogdes Isabella Clara Eugenia in Brussel, dat het vermoeden bestaat dat de Nederlanders Brazilië aan willen vallen. Filips IV vraagt zich af of zij wellicht over meer informatie beschikt. Isabella gaat aan de slag en weet via haar spionnen zeer gedetailleerde informatie boven water te krijgen. Het wordt de Spanjaarden duidelijk dat de West Indische Compagnie op een zilvervloot uit is. Piet Hein zet koers richting Cuba, laat zijn matrozen met musketten en andere wapens exerceren, leert hen handgranaten werpen en traint de bemanning hoe brand te voorkomen. Hij stuurt drie jachten vooruit om verkenningen uit te voeren. Desondanks krijgen de Spanjaarden hen eind juni ter hoogte van de

Canarische Eilanden in het vizier. In de Craquesbaai van het eiland Sint-Vincent slaat Piet Hein proviand en water in. Wild treft hij daar niet aan, dus vandaar dat het eiland Blanquilla (Isla Blanca) wordt aangedaan. Blanquilla vergaat van de geiten die daar ooit zijn uitgezet en het jagen op bokken en geiten zorgt voor vertier en afleiding.

Nadat iedereen weer aan boord is, blijkt dat de scheepjongen van de *Amsterdam* zoek is. Aangezien het tijdschema strak is, wil Piet Hein direct vertrekken. Hij laat het jacht de *Lange Bark* bij

het eiland achter, omdat het risico bestaat dat de jongen in Spaanse handen valt en de geheime operatie compromitteert. Die verwachting komt uit. De scheepjongen wordt door de *Nostra Senora* onder commando van de Spanjaard Agostin Pereira opgepikt en naar La Guayra aan de noordkust van Venezuela gebracht waar hij aan een verhoor wordt onderworpen. Daarna komt de jongen in Cartagena de Indias (Colombia) terecht, alwaar Pereira de autoriteiten van de situatie op de hoogte stelt. Zij aarzelen niet en grijpen in. De schepen van de Terra Firma met zilver uit Peru, Chili en Mexico in de ruimen blijven aan de kade liggen en mogen niet uitvaren zolang er kapers op de kust zijn.

De zilvervloot dichterbij

Van Blanquilla gaat het via de zuidkust van Haïti naar het westpunt en van daaruit langs de Kleine Kaaimaneilanden naar het eiland Pinos voor de zuidkust van Cuba, waar Piet Hein op 31 juli arriveert. Hij hoopt daar de zilvervloot op te vangen en looft een premie van 15 gulden en een half pond tabak uit voor degene die de zilvervloot het eerste in het vizier krijgt. Dat zal dus niet de Terra Firma vloot zijn. Piet Hein heeft enkel nog kans de Sint Jans vloot te treffen. Dat deel van de zilvervloot, onder leiding van de Spaanse admiraal Juan de Benavides y Bazan, verlaat volgens schema op 20 juli 1628 zorgeloos de haven van San Juan de Ulúa in Mexico. Na lading aan boord te hebben genomen wil Benavides naar Havana varen, maar ondervindt tegenspoed. In eerste instantie valt de wind weg, waarna een harde noordenwind opsteekt. Benavides kan niets anders doen dan de schepen terug de haven in te manoeuvreren tijdens welke de *Santiago* aan de grond loopt. Haar masten worden gekapt. Het schip raakt vlot en is daarna onbruikbaar. Geschut en goederen gaan op de *Santa Ana Maria* over en op 8 augustus 1628 vaart Benavides alsnog uit. Piet Hein deelt zijn vloot in drie linies op. Zij zijn herkenbaar aan een oranje, wit en blauwe vlag (de driekleur), oranje vlag en de witte vlag en moeten achter elkaar aan varen. In het geval zij de zilvervloot tegenkomen, richt Piet Hein zich op het schip van de Benavides, valt Lonck het galjoen van de viceadmiraal aan, gaat schout-bij-nacht Cornelis Cornelisz.

Fig. 7: Spaanse galjoenen op zee. Ets door Jan Luyken (1649-1712).

Collectie Rijksmuseum

Fig. 8: Piet Hein (1577-1629) laat in afwachting van de zilvervloot zijn schepen kalfaten. Gemengde techniek door Arne Zuidhoek (1941).

Collectie Marinemuseum

Melckmeyt met zijn Spaanse tegenhanger in gevecht en veroveren de commandeurs de grote galjoenen. Op 5 augustus neemt Piet Hein een rustpauze om de schepen te kiel en schoon te maken.

Op 14 augustus 1628, alle schepen zijn inmiddels vrij van aangroei, verlegt Piet Hein zijn koers richting Kaap San Antonio en Dry Tortugas bij Florida in de hoop de zilvervloot daar aan te treffen. Op 21 augustus maakt hij twee Spaanse vissersschepen buit, die op weg zijn om de Sint Jans vloot te waarschuwen. Net op tijd gooit de Spaanse schipper Marcus d'Almeida belastende papieren en wapens in zee. Piet Hein komt langsij, gaat aan boord en spreekt de schipper in vloeiend Spaans aan. Helaas wordt hij weinig wijzer. Er zit niets anders op dan naar Cuba terug te keren en af te wachten. De dag erna, op 22 augustus, gaat Piet Hein bij Havana voor anker. De gouverneur van Havana, Don Lorenzo de Cabrera, reageert direct en zendt zeven jachten de haven uit om de Sint Jansvloot alsnog te alarmeren. Piet Hein ziet de jachten vertrekken en zet zijn koers in westelijke richting voort. Voor alle zekerheid laat hij twee jachten bij Havana achter en stuurt twee andere naar het noorden. Hein voelt dat de

houden en in de buurt van Havana heen en weer te blijven kruisen.

De Sint Jansvloot binnen handbereik

Op 1 september houdt de Nederlandse vloot zich ten westen van Havana op. Nog steeds geen Spaanse galjoenen met de ruimen vol zilver in zicht. Piet Hein beseft dat de schepen van Joost Banckert hard nodig zijn om succes te kunnen garanderen. Om Banckert te bereiken stuurt hij Claes Hendricksz. er met het jacht *Vos* op uit om hem te vinden. Door een ongunstige stand van de wind drijft Piet Hein op 6 september af naar de baai van Matanzas (50 mijl ten oosten van Havana). In de avond voegt de *Vos* zich weer bij de vloot. Hendricksz. heeft Joost Banckert niet gevonden. Op 7 september meer geluk. De *Neptunus*, *Gouden Zon*, *Monnickendam*, *Gouden Leeuw*, *het Postpaard* en de *Dolfijn* onder bevel van viceadmiraal Banckert komen in zicht.

Fig. 9: Witte de With (1599-1658) verovert vanuit een sloep een Spaanse bark. Tekening in *Oost Indische inkt* door Johan Herman Isings (1884-1977).

Uit: *Vaderlandse geschiedenis* door J. de Liefde en bewerkt door W. Swijnenberg (Den Haag, 1903)

zilvervloot binnen handbereik is. Op 23 augustus koerst hij westelijk van Havana en twee dagen later zeilt de Nederlandse vloot aan de oostzijde van de stad. Op 28 augustus besluit Piet Hein het nog een keer bij Kaap Florida te proberen en de volgende dag verovert Witte de With aan boord van een sloep een Spaanse bark. De Spanjaarden melden dat zij zes dagen daarvoor in opdracht van de gouverneur uit de haven van Havana zijn vertrokken om de Sint Jansvloot te alarmeren. Het brengt Piet Hein tot het besluit om nog even vol te

Ondanks die opsteker overweegt Piet Hein een dag later huiswaarts te keren. Het wachten duurt hem veel te lang en aangezien het orkaanseizoen begint, kan de vloot in moeilijkheden komen. Een krijgsraad wordt bijeen geroepen. Piet Hein laat de witte vlag hijsen waarna iedereen in sloepen naar de *Amsterdam* vaart. Uitkomst van het overleg is dat de Nederlandse schepen blijven wachten op de komst van de zilvervloot.

Terwijl Piet Hein de krijgsraad voorziet, leggen de *Santa Ana Maria* (vlaggenschip), de *Santa Gertrudis* (viceadmiraalsschip), de *Nuestra Señora de la Antigua* en de *San Juan Bautista* gestaag hun route af. Admiraal Benavides, viceadmiraal Don Juan

de Leoz, Hernando Guerra en Alonso de Arizpuzua varen argeloos hun ondergang tegemoet. Van 7 op 8 september krijgt de *Witte Leeuw* een schip in zicht. Het vaartuig komt erg dichtbij en schipper Jan Jansz. van Hoorn schreeuwt dat zij af moeten houden. Al snel heeft Van Hoorn door dat het een Spaans schip betreft en laat enkele schoten afvuren. Dat heeft effect. De bemanning van de *Nuestra Señora de la Concepcion*, onder bevel van Andres Felipe de Rojas, geeft zich over. De Spanjaarden melden dat er daadwerkelijk een zilvervloot in aantocht is. In de ochtend van 7 september verovert Piet Hein eenentwintig kleinere schepen. Huiden, meel, campêchhout, cochenille en indigo vallen hem ten deel. Intussen heeft Benavides aan boord van de *Santa Ana Maria* de situatie niet meer onder controle. Hij sluit zich in zijn kajuit op, maakt een fles brandewijn soldaat en is niet meer voor rede vatbaar. Dan neemt Benavides een fataal besluit. Hij wil de baai van Matanzas binnenvaren om zo aan de Nederlandse dreiging te ontkomen. In de baai zullen de passagiers en het zilver veilig zijn. Benavides roept de krijgsraad bijeen en licht zijn plan toe. Er volgt felle kritiek. De meeste officieren willen de strijd aangaan en hebben hun schepen in gereedheid gebracht. Tot groot ongenoegen van Hernando Guerra, de bevelhebber op de *Nuestra Señora de la Antigua*, besluit Benavides anders.

De verovering van de zilvervloot

Piet Hein is gereed, de zee is stil en de wind is gaan liggen. De schepen van Benavides komen met moeite vooruit. Tegen de verwachting in krijgt de Spaanse admiraal de Nederlandse vloot in zicht. De Spaanse schepen verspreiden zich en varen afzonderlijk van elkaar richting de baai van Matanzas (Allerheiligenbaai of Baía de Todos os Santos). Benavides neemt zich voor alle kostbaarheden in zee te gooien met de bedoeling deze later weer door duikers op te laten vissen. Tegen de avond van 7 september komen de Spaanse schepen, met de Nederlanders op de hielen, bij de baai van Matanzas aan. De wind staat ongunstig, maar desondanks weet Benavides de baai in te manoeuvreren. Ter hoogte van de riviertjes Yumuri en San Juan gaat het echter mis. Verschillende schepen, waaronder het admiraalsschip, lopen vast op de verraderlijke zandbanken Bajo Nuevo en La Laja. Intussen zijn ook de Nederlandse schepen gearriveerd. De *Vergulde Valk*, de *Hollandia*, de *Dolfijn* en de *Tijger* zeilen vooraan op de Spanjaarden af. De Nederlandse schepen blijven in het midden van de baai liggen en wachten nadere orders af. Banckert arriveert als eerste in de baai, waarna Lonck en Piet Hein in het donker volgen. Daarop wordt het sein voor de nacht afgegeven met het ontsteken van twee vuren en het afschieten van een kanon.

Fig. 10: Gezicht op de Allerheiligenbaai. Ets, anoniem, 1671. Collectie Rijksmuseum

Fig. 11:

De Nederlandse schepen lopen de baai van Matanzas binnen. Tekening in Oost Indische inkt door Arne Zuidhoek (1941). Collectie Marinemuseum

Fig. 12:

Piet Hein (1577-1629). Pen in donkerbruin, zwart en rood krijt, ondertekening in grafiet door Chrispijn van de Passe (1564-1637). Collectie Rijksmuseum

Fig. 13:

Verovering van de zilvervloot. Ets, anoniem, 1628. Collectie Rijksmuseum

De schepen die na Piet Hein in de baai arriveren komen vast te zitten. Lonck loopt met de *Hollandse Tuin* aan de grond, maar raakt, na een Spaans schip aan bakboordzijde de volle laag te hebben gegeven, weer vlot. Piet Hein vaart door tot vlak voor de Spaanse galjoenen. Hij laat zijn anker vallen en merkt dat de *Amsterdam* vastzit in de modder. De Spanjaarden vuren een paar kanonnen af die echter geen doel treffen. De volle maan schijnt helder en verlicht de baai waardoor het zicht goed is. Benavides besluit de koninklijke standaard in veiligheid te brengen en stuurt een sloep naar het strand. Ondanks de paniek gaan meerdere sloepen te water om het zilver en andere rijkdommen veilig te stellen. De kanonnen bulderen en de musketten die afgeschoten worden, zorgen voor een hagelbui van kogels. Beugel- en kettingkogels volgen elkaar in hoog tempo op. Het is een kabaal van jewelste dat weerkaatst tegen de omringende bergen.

De Spaanse vloot is volledig opgesloten. Iedereen die de kans krijgt verlaat de schepen of springt overboord. Anderen vechten standvastig door. Vanaf het strand probeert Benavides te redden wat er te redden valt. Hij geeft de bemanning die hem naar het land heeft geroeid, opdracht om naar het admiraalsschip terug te keren, maar dat weigeren zij. Benavides is woedend en uit armoede laat hij zich via de rivier landinwaarts brengen. Hij beseft dat er een boodschapper nodig is, die bereid is om het verlies van de Sint Jansvloot aan de gouverneur van Havana mee te delen en geeft daartoe opdracht. Even daarna verschanst Benavides zich in een landhuis, waarna anderen zich bij hem aansluiten. Velen weten half zwemmend en half wadend het strand te bereiken en het enige dat hen rest is via de bossen door de modder bergopwaarts te vluchten. Het meegenomen zilver wordt noodgedwongen op het strand achtergelaten. Velen dwalen de hele nacht door de bossen. Zij hebben gescheurde en doorweekte kleren van de regen op hun lijf en struikelen in de modder. Ze roepen om hulp want zij hebben niets te eten of te drinken.

